

COVID-19 – kuga 21. stoletja

Uvod

Decembra 2019 so nas presenetile informacije o pojavu o nove virusne bolezni na Kitajskem, ki je zelo kužna in zaradi katere bolniki umirajo pogosteje kot pri drugih virusnih boleznih. Večinski del sveta je bil prepričan, da gre za lokalno omejen zdravstveni problem. Tudi v Evropi smo mislili, da se to dogaja nekje zelo daleč in da se nas to ne tiče. Toda zelo kmalu se je virus razširil po vsem svetu in prišlo je do pandemije. Tako je bilo doslej po vsem svetu 134 milijonov obolelih prebivalcev in nekoliko manj kot 3 milijone smrtnih primerov. Žal tudi Slovenija sodi med države z največjim odstotkom obolelih in visoko smrtnostjo; do konca leta 2020 je od okuženih pri nas umrlo že okrog 2 600 oseb, zlasti starejših.

Bolezen povzroča koronavirus, ki sodi med najmanjše kužne delce, ki jih poznamo. Koronavirusi so skupina virusov, ki povzročajo bolezni pri ljudeh in živalih, predvsem gre za okužbe dihal in prebavil. Nekateri virusi, kot so SARS-2-CoV-2, se prenašajo z živali na človeka, predvsem pa je pomemben prenos virusa med ljudmi. Med najpogostejše oblike prenosa sodijo kapljične okužbe,

Petra Plestenjak Podlogar: *Pomladno cvetenje 2020*, 2020, les, 19 × 79 × 2 cm.

ki se sproščajo v okolje z dihanjem, med govorom bolnika, kihanjem ali kašljanjem. Pri COVID-19 je možen prenos virusa tudi z dotikanjem nečistih, okuženih površin, manj verjetna pa je t. i. aerogena okužba z virusom iz zraka, ki ni v vodnih kapljicah.

Znaki bolezni

Bolezen poteka z različnimi znaki in simptomi: najpogosteje se pojavljajo vročina, kašelj in težko dihanje. V visokem odstotku (85 %) se pojavljajo tudi spremembe vonja in okusa. Prve sodijo med začetne bolezenske znake in se pogosteje pojavljajo pri ženskah. Pri večini so torej v ospredju znaki, ki spominjajo na prehladne bolezni. Po nekaj dneh pa se bolezen lahko zaplete s težkim dihanjem, ki je posledica pljučnice. Takrat je nujno ukrepati in obiskati zdravnika, ki izpelje testiranje in, če je potrebno, bolnika napoti v bolnišnico.

Približno 15 % bolnikov ima hud potek bolezni, pri 5 % pa bolezen preide v kritično fazo. Skoraj pri polovici kritično bolnih se bolezen konča s smrtnim izidom. Umrljivost znaša od 1 do 4 %, odvisno od starosti bolnika in pridruženih bolezni. Bolezenski znaki običajno izzvenijo v obdobju do dveh tednov, pri hudo bolnih pa lahko trajajo od 4 do 6 tednov. Prav tako so zaskrbljujoče poznejše posledice prebolele bolezni, ki se pojavljajo tudi pri blažjem kliničnem poteku okužbe. Nekaj tednov ali mesecev po preboleli akutni fazi bolezni se lahko pojavijo zamažitve krvnih žil s strdki (tromboze), možganska kap, okvara pljuč in prizadetost srca.

Zdravljenje bolnikov s COVID-19

Pri večini okuženih bolezen poteka v blagi obliki, v teh primerih zadostujejo splošni ukrepi, ki so podobni tistim pri prehladnih boleznih. Razmeroma velik delež ljudi bolezen preboli brez posebnih bolezenskih znakov, zato ukrepanje ni potrebno. Pri bolnikih s težjimi oblikami bolezni je potrebno bolnišnično zdravljenje. Tako kot pri večini drugih virusnih bolezni ni na voljo učinkovitega zdravila, s katerim bi bolezen ozdravili. Možno je le podporno zdravljenje, lajšanje bolezenskih težav in v skrajnih primerih umetno predihavanje s pomočjo aparaturne. Zato nam za uspešno obvladovanje epidemije preostaja le preprečevanje prenosa bolezni.

Preprečevanje okužb s koronavirusom

Ker ni na voljo učinkovitega neposrednega zdravljenja bolezni, je nujno preprečevanje prenosa bolezni. Virus se prenaša predvsem z osebnimi stiki. Verjetnost okužbe se zmanjšuje z razdaljo med osebama, ki sta v stiku; varna razdalja znaša od 1,5 do 2 metra. K preprečevanju okužbe prispeva tudi nošenje zaščitnih mask.

O maskah je bilo veliko polemike in neupravičenega odpora do njihovega nošenja v vsakdanjem življenju. Opravljene so bile številne raziskave, ki so nedvoumno dokazale, da je maska pomemben zaščitni ukrep, ki preprečuje prenos okužbe z bolne na zdravo osebo. Masko je eden od temeljnih in učinkovitih preventivnih ukrepov, zato se njeno nošenje priporoča povsod po svetu. Lansko pomlad so prav maske verjetno prispevale k pomembnemu zmanjšanju drugih prehladnih obolenj. Nošenje maske je povsem neškodljivo in ne ovira izmenjave plinov (kisika in ogljikovega dioksida) v pljučih. Zato je nerazumljiv tolikšen odpor do njih, saj so zlasti v zaprtih prostorih poleg prezračevanja edina učinkovita možnost preprečevanja prenosa okužb. Tudi pri otrocih maske brez kakršnega koli tveganja preprečujejo prenos okužbe. Glede na to, da se virus prenaša s človeka na človeka, je prav tako smiselna omejitev gibanja in druženje večjega števila odraslega prebivalstva, zlasti še, če osebe prihajajo iz različnih gospodinjstev. Dokler ne bo precepljena večina odraslega prebivalstva, so preventivni ukrepi edino orožje, ki ga lahko uporabimo v boju s tem virusom.

Razlogi za neugodno epidemiološko stanje v Sloveniji

V Sloveniji smo uspešno in razmeroma hitro premagali prvo obdobje epidemije. To je bila posledica hitrega in učinkovitega ukrepanja aktualne politike ter ekstremnih naporov medicinske stroke. Velika večina državljanek in državljanov je res upoštevala ukrepe, k čemur je prispeval tudi relativni molk politične opozicije. Sledilo je rahljanje ukrepov, zato je bilo pričakovano, da se bo zgodil drugi, jesenski val epidemije. Ukinjanje ukrepov je bilo tako rekoč izsiljeno, tako s strani vladne opozicije kot nezanimljivega dela prebivalcev (kolesarjev). Vladi je bilo očitano, da so ukrepi namenjeni predvsem discipliniranju prebivalstva in da uvaja diktaturo. Zlasti na spletu je bilo, in je še vedno, veliko dezinformacij, nepoklicani posamezniki s svojimi sporočili zavajajo javnost; to počnejo zaradi političnih interesov ali lastne promocije. Tudi v osrednjih slovenskih medijih lahko pogosto slišimo ali preberemo nasprotovanje preventivnim ukrepom z namenom, da bi dokazali, kako je sedanja vlada neuspešna.

Skoraj za vsemi omejevalnimi ukrepi stoji medicinska stroka. Vlada jih samo udejanja, saj če bi stroka neposredno odredila ukrepe, bi bili ti gotovo še strožji. Kajti vsako življenje je toliko vredno, da se zanj splača uporabiti najstrožje sklepe, tudi omejitev gibanja. Nasprotovanju ukrepom so in še nasprotujejo vladna opozicija in organizirane skupine prebivalcev, ki spodbujajo k neupoštevanju preventivnih ukrepov in zanikanju pomena epidemije. Žal so tudi nekateri mediji v službi petkovih kolesarjev in drugih, ki pod krinko borbe za lastno svobodo nasprotujejo vsemu, kar počne vlada, čeprav to dela z roko v roki z medicinsko stroko. Pri tem ne upoštevajo temeljnega načela, da je svoboda ravnanja vsakega posameznika omejena s svobodo in pravicami drugega. Pri tem tisti, ki nasprotujejo zaščitnim ukrepom proti epidemiji, pogosto zaidejo v nerazumljiva naspro-

tja, kajti na eni strani ukrepom nasprotujejo, na drugi strani pa obtožujejo vlado, da ni sposobna zajeziti epidemije.

Tudi v primeru zapiranja šol je bilo veliko hude krvi in nasprotovanj. Zagovorniki odpiranja šol pozabljajo, da so otroci, ki sicer redko zbolevajo za hujšimi oblikami bolezni, lahko prenašalci okužb. Vlada je na osnovi priporočil strokovne svetovalne skupine predlagala odprtje šol pod pogojem samotestiranja, a smo bili spet priča nasprotovanju s strani staršev, ki so bili spodbujeni s strani določene politične opcije. Vsekakor presenečajo podatki, da se je pri nas pripravljena testirati le petina otrok; poročila iz Avstrije pa pravijo, da se tam brez izjeme testirajo vsi šoloobvezni otroci.

Mediji imajo pomembno vlogo pri seznanjanju prebivalstva o naravi bolezni in pomenu preventivnih ukrepov. Ti so v prvem obdobju epidemije s pozitivnimi in strokovno utemeljenimi sporočili pomembno prispevali k zajezitvi epidemije. Od tedaj pa vse do danes, predvsem v nekaterih medijih, prevladujejo kritike na račun preventivnih ukrepov, ki so večinoma strokovno utemeljeni, kar zavaja javnost in prispeva k širjenju epidemije.

Cepljenje

Cepljenje predstavlja edino možnost, da se epidemija vsaj za določen čas zaustavi. Zato ga strokovnjaki priporočajo vsem odraslim, zlasti še ostarelim in osebam s kroničnimi boleznimi. Vsa cepiva, ki jih ponuja evropsko tržišče, so varna, saj so resnejši zapleti izjemno redki in korist povsem odtehta morebitne stranske učinke. Zamašitve (tromboze) žil se pojavljajo tako pri tistih, ki so bili cepljeni, kot pri osebah, ki niso bile. Zato ni povsem jasnega odgovora, ali so nastanki krvnih strdkov neposredno povezani s samim cepljenjem. Zapleti se pri drugih dejavnikih tveganja, kot je npr. hormonska kontracepcija, pojavljajo bistveno večkrat (tudi do 100-krat pogosteje) kot pri tistih, ki so bili cepljeni.

Trenutno je nekaj podatkov o tovrstnih, izjemno redkih zapletih za cepivo farmacevtskega podjetja Astra-Zeneca. Toda, če primerjamo tveganje za zaplete zaradi cepljenja s posledicami okužbe s COVID-19 lahko ugotovimo, da tudi, če zaradi cepljenja na 100 000 prebivalcev umre 1 oseba, jih najmanj 1 000 umre od tistih, ki so se okužili. Torej ni dileme, da je cepljenje varno in tudi učinkovito. Večina cepiv zagotavlja več kot 90 % zaščito pred okužbo; tudi če do okužbe pride, je potek bolezni blag ter zelo redko ali sploh ni posledic. Poleg tega za cepljenje s katerim koli od cepiv, ki so na voljo v Sloveniji, ni nobenih utemeljenih moralno-etičnih zadržkov. Zato pozivam vse, da se takoj, ko bo to možno, cepimo s katerim koli od razpoložljivih cepiv, saj bomo samo na ta način premagali epidemijo.

Epidemijo bomo lahko premagali le složno, z uporabo učinkovitih cepiv ter pod pogojem, da nas ne bo še naprej razjedal virus razdeljenosti na leve in desne, na vaše in naše.